

פ"י הטור **שופטים** על התורה ^ת

יצרכך לעתיד ותהיה שמח לעולם. וצפסח לא הזכיר שמחה כי התנזרה עדיין מחוברת. צדה וצשצבות שנתקלה ועדיין לא נאספה אל הצית הזכיר צו שמחה פעם אחת. וצסוכות שכבר נאספה אל הצית הזכיר צו שמחה צ' פעמים: ובכל מעשי יריך. פ"י צלומנות וצסמורה:

פרשת שופטים

(יח) **שופטים ושוטרים**. סמך פרשה זו לשלש רגלים לומר אעפ"י שזויותיך צשלש רגלים לעלות למקום הכהנים משרתי המקדש ותשאל שם המשפטים והמקום זה לא יספיק לך עד שיהיה לך שופטים בכל שערך. וכתב הרמב"ן כבר הזכיר צתורה עד האלהים יצ"ו דבר שניהם ונתן צפלילים א"כ מזה שיהיה לישראל פלילים וציאר צכאן שישימו השופטים. אבל עריהם כאשר יתן להם השם את הארץ כי צחון לארץ אינם חייבים למנות צ"ד אבל כאשר ילעק המעוות יעמידו עליו שופטים לשופטו או יעלו לארץ צזמנה ושם ישפטוהו ולפי זה אין ישראל צצחונה לארץ חייבים למנות צ"ד ומיהו צמס' מכות מסיק שנהגין אף צחונה לארץ אבל צזמן הזה צצטלה סמיכה וכל המשפטים צטלים מן התורה דכתיב לפניכם ולא לפני הדיוטות ואנן הדיוטות אנו מין הדיינין צחונה לארץ מן התורה אלא דשליחותיהו דקמאי עבדין: לשבטיך. פרש"י מלמד שמושיצין צ"ד צכל שצט ושצט וצכל עיר ועיר. ורונה לומר שאם יש צעיר אחת חלק שני צצטים שימנו צה צ' צתי דינין. והרמב"ן כתב ויתכן לפרש שחייב הכתוב למנות צ"ד על כל השצט ואחרים ימנו צ"ד צכל עיר ועיר שיספוט את העיר ואין צעלי הדין יכולין לכוף זה את זה לדין אלא צפני צ"ד שצעירו ולא צפני צ"ד שצעיר אחרת ואפי' היו שני צעלי הדינין צעיר אחרת יכולין לומר נלך צפני צ"ד שצעירנו אבל צ"ד השצט יכול לכוף כל אנשי השצט לדין צפניה' ואפי' היו הנידונים צעירים יכולין לומר נלך לפני צ"ד הגדול שצצט ואם הורכבו לתקן ולגדור דבר צצט צ"ד הוא גוזרין ומתקנין אותו והם לאותו השצט צמקום סנהדרי גדולה לכל ישראל וזה הצ"ד מוכר צמס' הוריות הורו צ"ד של אחד מן השצטים ועשה אותו שצט על פיהם אותו שצט חייב ושאר השצטים פטורים. ועל דרך הפשט פ"י הפסוק תתן לך לשצטיך שיתנו שופטים לצמניהם והם ישפטו כל שעריהם שופטי השצט ישפטו כל שעריו: (ב) צדק צדק תרדוף. טעם הכפל כתב הרמב"ן לומר לדיינין שצריכין שיפטו העם משפט צדק וגם אתה צריך לרדוף הצדק ולילך ממקומך ולצקש צ"ד היפה. ור' אברהם כתב צדק פעמים שירדוף אחרי הצדק צין אם ירויח צו או יפסיד או פעם אחר פעם לחיזוק: (כא) ל"א תטע לך אשרה. כתב הרמב"ן כל חילן הנטוע על פתחי צית אלהיך נקרא אשרה

תנא פ"י הטור שופטים על התורה

ואולי צעזור שהוא שם דרך מראה אותו לעם נקרא כן מלשון תמוך אשורי צמעגלותיך. ואסרו הכתוב שלא יאמר אדם אטענו לנוי אלל המוצח והטעם מפני שהוא מנהג עובדי ע"ז לטעת חילנות צפתחי ע"ז שלהם: (כב) ולא תקים לך מצבה. פרש"י אפי' לשמים מפני שהיתה חוק לכנענים. וכת' הרמב"ן וא"כ יאסור גם המוצח שגם הוא חוק להם כדכתי' ונתלתם את מוצחותם ושצרתם את מוצותם ואולי נאמר שהחזיקו הכנענים צמצה ולא היה בית ע"ז שלא היה צה מצבה להקטיר עליה אלל צמצחו' היו צמקתן להקריב גם צהן. והנרא' צעיני כי הכנענים עושין בכל צתי אלהיהם מוצח להקריב עליו הקרבנות ואצן גדולה מוצת על פתח הבית לעמוד עליה הכומרין ואילן נטוע חולה לה לאשר דרך הבאים שם וגם היום האומה עוש' כן והסם שונא כל מעשיהם ואסר המצבה והאשרה ולא בשאר רק המוצח שהוא נורך הקרבנות אשר הוא נזה אלל צימי יעקב לא נאמר עדיין וצחקויהם לא תלכו ולכך היה משתמש צמצה לשם שמים ומה שכתוב ופסל ומצבה לא תקימו לכם מיירי צפסל ומצבה להוסיף הפסל על המצבה לע"ז כי שם מדבר צעיני ע"ז ואמר ואצן משכית לא תתנו צארלכ' להשתחוות עליה אפי' לשמים מפני שנראה כעובד למשכיות ההם או צטעם האשרה כי היה מחוקות העמים:

יו (א) לא תזבח לה' אלהיך שור ושה וגו'. כאשר הזכיר על המצבה והאשרה אפי' לשם אמר גם זה אסור לשם לא תזבח וגו': (ב) כי ימצא בקרבך. כתב הרמב"ן כאשר ידבר צמשפטי' מזכיר תחלת המשפט צע"ז או צעוצדיה: באחד שעריך אשר ה' אלהיך בוחן לך. לא שיהא דין זה נוהג צארץ שאף העובד ע"ז צחולה לצרן הוא צסקילה אלל פי' הפסוק כי ימצא הדבר צאחת מן הערים הרחוקות שיתן לך השם כאשר ירחיב את גבולך: (ב) איש או אשרה. צעזור קלות האשה שהיא נוטה להסתפות לע"ז על ידי אות ומופת וכן הזכיר צאוב וידעוני אים או אשה צעזור שרגילות הנשים צהם. וצספרי צעזור שאמר צעיר הנדחת יאלו אנשים צני צליעל ואין הדין ככה צנשים הולך לפרש צעזור שהוא צאים וצאשה: (ד) והוגד לך ושמעתי. צאחה עיר שתהיה אתה שם תדרוש הדברים היעב וכאשר תדע שהוא אמת והולאת אותם אל השער ההוא שעבד צו וסקלתם. ואמר: נעשחה התועבה הזאת בישראל. לחייב אפי' צחולה לצרן כי צעיר הנדחת אמר נעשחה התועבה הזאת צקרצך אלל כאן אמר צאחד שעריך שדיבר צהווה כאשר פירש לו ואחר כך הזכיר צישראל ללמד שנוהג בכל ישראל: (ו) על פי שנים עדים וגו'. פי' ר' אברהם צעזור שאמר והוגד לך צסתור ושמעת הדבר צגלוי הולך לפרש אעפ"י שהוגד לך ושמעת לא יומתו רק על פי שנים עדים או שלשה. פי' רב סעדיה על דרך הפשט על פי שנים או על פי שלשה מקצלי עדות השנים. והקשה הרמב"ן כי אין צכתוב הצלת

פ"י הסור **שופטים** על התורה **תנב**

עדות ועוד כי קבלת עדות של דיני נפשות אינו צפחות מכ"ג אלא פשוטו של מקרא יומת על פי שנים אם אין שם יותר ואם יש שם שלשה או אפי' 7' שראו המעשה יומת על פי כולם שצריך שנשלח אחר כולם שהפסוק אומר ודרשת היטב וצשמענו הדבר מפי כולם יתבאר האמת יותר ואם לא היו שם אלא שנים או שהיו והלכו להם יומת על פי שנים. ויש אומרים אם היו שני עדים מכחישים שני עדים אחרים השלישי מכריע או לזכות או לחובה וזהו או על פי שלשה: (ח) דברי ריבות בשעריך. פירש"י שיהיו חכמי ישראל חלוקין בדבר זה מטמ' זה מטמ'. והרמב"ן כתב וכפי פשוטו צין דם לדם צענייני רציחות וצין דין לדין פ' צענייני דיני ממונות וצין נגע לנגע כמו פלע וחצורה כל דברי ריבות אשר יהיו בשעריך ודיבר הכתוב בהווי' כי צענייני המשפטים יהיו המחלוקות יותר מבשאר ההוראות אבל דין הזקן שזה יכול ולכך אמר אחר כך ועשית על פי התורה ועל פי המשפט כי התורה כולל כל שאר ההוראות: (יא) ימין ושמאל. פרש"י אפי' אומר לך לימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין. פ' אפי' אם תחשוב בלצד שהם מועין והדבר פשוט צענייך כאשר אתה יודע צין ימינך לשמאלך תעשה כמזותם ולא תאמר איך אוכל החלב הזה אבל תאמר בן לוויה האדון המזוה על המזות שאעשה ככל אשר יורוני כי על משמעות דעתם נתן לי התורה ואפי' יטעו. והוצרך למזוה הזאת כי התורה ניתנה בכתב וידוע שלא ישתוו הדעות בכל הדברים הנולדים והנה ירצו המחלוקות ותעשה התורה כשתי תורות לכך התק' לנו הכתוב הדין שנשמע לב"ד הגדול בכל מה שיאמרו לנו צפירות התורה צין שקיצלו פירושו מפי משה וצין שיאמרו כן לפי משמעות התורה וכונתה כי על פי דעתם הוא נותן התורה אפי' יהיה צענייך כמחליף הימין בשמאל כ"ש שיש לך לחשוב שיאמרו על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל: (יד) ואמרת אשיכח עלי מלך. כתב הרמב"ן על דעת רבותי הוא מזות עשה שחייב אותנו לעשות כן אחר ירושה ושיצה כלשון ועשית מעקה. ואמר ואמרת כי מזוה שיצואו לפני הכהנים והלוים ולא השופט ויאמרו רצונינו שנים עלינו מלך. ולפי דעתי עוד שגם זה מרמזותיו על העתידות שכן היה כשאלו את שאלו אמרו לשמואל שימה לנו מלך: (טו) אשר יבחר ד' אלהיך בו. פ' המפרשים אשר יבחר השם על פי נבוא או על פי אורים ותומים. והק' הרמב"ן וא"כ מה צריך להסיר לתת עליך איש נכרי והשם לא יבחר בנכרי וכתב הוא ז"ל ולעת רבותי יש בכתוב הזה תנאי נסתר שום תשים עליך המלך שיבחר השם צו אם חוכל לעשות כן שיענך השם בנביאים אבל איש נכרי לא תוכל לתת עליך לעולם. ועל דרך הפשט תשים עליך מלך אשר יבחר השם ולא אשר שגא צו כי הוא בחר בישראל ולהיות המלך מצחיריו ולא מקרב העמים אשר שגא. ודעתי צדק הפשט כי טעם אשר יבחר שכל מולך על עמים מתת האלהים הוא

תנ"ג פי' הטור שופטים על התורה

ועל כן אמר שום תשים עליך מכל אשר יהיה כי נגזר מן השמים. ואפי' יהיה מקטני שבטי ישראל אלז איש נכרי לא תמליך עליך לעולם: (טו) רק לא ירבה לו פוסים. פי' רק אע"פי שתשים עליך מלך ככל הגוים אשר סביבותיך רק לא יהיה כמלכיהם שלא ירצה פוסים כאשר יעשו הם שכל הפנס של מלכים להרצות פוסים. והקשה הרמב"ן מהא דליתא צירושלמי צסוף סנהדרין לשיצה אי אתה חוזר לסחורה ולכבוש הארץ אתה חוזר ואם ישלח המלך לקנות משם פוסים סחורה הוא ומותר. וכתב הוא יתכן לפרש שהכתוב מזהיר לא ירצה לו פוסים אפי' מארצו וצדק סחורה המותרת שלא יצטח על רכבו כי רב ועל פרשיו כי עלמו מאוד אלז יצטח צסם. אלהיו ואחר כך מזהיר עליו שלא ישיצ את העם מזרימה שיהיה לו שם מעבדיו ומעמו שרי מקנה יושצים צערי המקנה: למען הרבות בום. כענין שנאמר בשלמה ואת כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה ואת ערי הרכב שהיו מעבדיו יושצים שם ומגדלים לו הפוסים ושולחים לו: וד' אמר לבם. פי' כי השם אומר לכם עתה שלא תוסיפו לשב צדק מזרים וכן כאשר נז' ה' אלהיך שהוא מזהיר אותך כן. או אמר לכם שאמר לי כן לזוות אתכם. ועל דעת רבותינו הוא מה שאמר אשר ראיתם את מזרים לא תוסיפו לראותם עוד. וטעם המזהיר הזאת מפני שהיו המזריים והכנענים רעים וחטאים לה' מאוד כמו שנא' כמעשה ארץ מזרים אשר ישבתם צה וגו' וכמעשה ארץ כנען אשר אתם צאים שמה וגו' רצה השם שלא ילמדו ממעשיהם והכרית הכנענים ואמר לא ישבו צארץ והזהיר צמזרים שלא נשב שם צארצם: (יט) והיתה עמו. פי' התורה הזכרת: וקרא בו. פי' חוזר על הספר: (כ) לבלתי רום לבבו. כאן רמז איסור הגאווה שמנע מהמלך רוממות הלב וכ"ש האחרים שאינם ראויים לכך כי הגאווה מדה מגונה ונמאסת אלל האלהים אפי' צמולך כי לה' הגדולה ולו לצדו התהלה:

יח (ב) ונחלה לא יהיה לו. מה שהציא רש"י מן הסיפורי

ונחלה לא יהיה לו אלז נחלת

חמשה פי' הרמב"ן שנחלת חמשה הם ה' עממין הנזכרים צפסוק והיה כי יציאך ה' אלהיך אל ארץ הכנעני והחתי וגו' והם נחלת עיקר ישראל שהיתה ארצם ארץ צבת חלב ודבש אלז השנים הראשונים והם הפריו והגרגשי אין ארצם צבת חלב ואינה חייבת צביכורים ולכך הזכיר צלויים שלא יעלו חלק עם ישראל צעיקר נחלתם צארץ הטובה שהיא נחלת החמשה ולא צנחלת כל השצעה שהם השנים הנשארים אע"פי שאין ארצם טובה ואינה חשובה צעיני ישראל כל כך: (ג) וזה יהיה משפט הבהגים. כתב הרמב"ן זו מזה שלא הזכירה יותר צתורה כי צמדצר לא היו זוצחים רק שלמים לכך לא הזכירה להם שאינה גוהנת צקדשים ועתה כשבאו לכנוס צארץ חדשה להם וזה טעם מזה זוצחי הזבח כלומר כאשר יוצחו

הזבח שהתירי לכם וזבחת מצוקת ומלאנך כאשר לזויתך. ולא הזכירה ציוקה קרח צפרטה המתנות שנתן לזהרן אעפ"י שהזכיר שם תרומות ומעשרות שאינן נוהגין אלא צארן והטעם כי שם הזכיר כל אשר נתן לי צקדש כנגד המרס שהוא ג"כ קדש אבל הזרוע והלחיים וקציבה וראשית הגז הן חולין אין בהם זולתי מלות המתנה וכן לא הזכיר שם גזל הגר. ועל מדרש רבותי' כלם נרמזים שם. והרמז"ס כתב הלחיים צעבור היותם ראשית לגוף. והזרוע צעבור היותה ראשית האצבעים המשתרגים בגוף. וקציבה צעבור כי היא ראשית המעיים כי הראשית צכולם יתנו למשרתי השם: (ט) לא תלמד לעשות כחועבות הגוים ההם. כתב הרמז"ן צעבור שכבר אמר וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו מזכיר עתה מעשיהם ואומר שהם תועבה לפני השם והזכיר מעציר צנו וצתו צלש והוא מין כישוף על דרך הפשט או מולך על דעת רבותי'. ואמר מכשף והוא שם כולל לכל הכשפים וחוצר חצר ושואל ארז וידעוני הם פריטים דכישוף ואמר אותם גם לשואל. ודורש אל המתים צלוצ ענמו וצכל ענין שידרוש אליהם. ואומר קוסם קסמים והוא מחשבה שמחשב צעתידות מלשון קסם על שפתי מלך כמו שאמר צלעם הקובע והוא היה מנחם כמו שנא' ולא הלך לקראת נחשים. ואמר מעונן והוא היודע צעננים. ומנחם המצינו צעופות צכנפיהם או צכפוף והוא נגור מלשון חשתי ולא התמהמהתי שכל מה שממחר להודיע צעתידות קודם היותו נקרא נחם. ואמר הכתוב: (יב) כי הועבת השם כל עושה אלה. על רובם כי המעונן והמנחם אינם תועבה כי כל אדם מתאווה לדעת עתידותיו. והנה אשר לנו הכתוב כל אלה המזכרים צעבור כי הם תועבת ה' ואשר לנו נחשים וקסמים אף כי אינם תועבה צעבור שעשה לנו מעלה גדולה שנתננו עליון על כל גויי הארץ שיקים לנו נביא ויתן דברו צפיו וממנו נשמע: (יג) תמים ההיה עם ה' אלהיך. שתייחד לבנו אליו ונאמין שהוא עושה כל והוא יודע אמייתת כל עתיד וממנו לבדו נדרוש העתידות מנביאיו או מאזורים ותומים ולא נדרוש לא מהוצרי שמים ולא מזולתם ולא נצטח שיצואו דצריהם על כל פנים אבל אם נשמע דבר מהם נאמר הכל צדי שמים כי הוא האלהים עליון על הכל היכול צכל משנה מערכות הכוכבים והמזלות כדלנו ונאמין שכל הצלות תהיינה כפי התקרב האדם לעבודתו ולפי' אשר שאלת העתידות מן הקוסם ואמר תמים תהיה עם השם צכל אלה ולא ירא ממגיד עתיד אבל מנביאו נדרוש ואליו תשמע: (טו) נביא מקרבך. פי' הרמז"ן מקרבך רמו שאין נצואה אלא צארן ישראל. וכן אמר גם כן: באהיך. לומר כי השם יתן לך מעלה על כל העמים ולא יתן רוחו רק עליכם: כמוני. פרש"י כמוני שאני מקרב אחיך. ור' אברהם פי' כמוני שאני נביא השם לא מעונן ומנחם. והרמז"ן כתב ויתכן לפרש מקרבך לומר שתוכל לצטוח

תנה פ"י הטור שופטים על התורה

דצדקו שהוא מאחזק מקרצק וכן יש לפרש כמוני שיהא נאמן ונציא ד' ותאמין צו כאשר אתה מאמין צי: (טז) כבר אשר שאלת. פ"י הרמב"ן לא השלים כאן השאלה ששאלו כי צאמרס לא חוסיף לשמוע את קול ה' תלתי לא יזכו לנציאים אבל כאשר אמרו קרצ אתה ושמע כל אשר יאמר ה' תלתינו ואת תדצר אלינו וגו' ושמענו ועשינו אז קיצלו להאמין צנציאים ולשמוע ולעשות ככל אשר יאמר ה' עליהם ולכך אמר צכאן נציא כמוני יקים לך ה' ותאמין צו כאשר תאמין צי כי כן שאלת להיות דצר ה' עמכם על ידי ותשמעו אלי וא"כ האמינו גם צאמר נציאים הצאים אחרי כמוני כמוהם וזה פ"י: (יז) היטיבו אשר דברו. להאמין צנציא וכן לעשה להם לדורותם. ויתכן לפרש שיהיה שאלתם שם וקצלתם שאלתם לשמוע ממש צאמרס ואת תדצר אלינו ושמענו ועשינו גם כן לדורות ויהיה פ"י ואת אתה וכל נציא השם כמוך: (כ) ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. פרש"י אפי' כיוון את ההלכה לאסור האסור ולהתיר המותר. ופ"י הרמב"ן אינו רוצה לומר שחס א' צא ואמר ראיתי צחלומי והנה פעור אומר לי שתמהרו צמאות לולצ שהוא חייצ מיתה כי זה ודאי פעור הוא אלא מיירי שאומר ראיתי פעור כי הוא האלהים והוא המצוה שלא תאכלו צער החזיר וכן אם יגיד צאמו כי כזה וכוה עתיד להיות מאחר שאומר כי הנעצד ההוא הוא האומר ועושה גזור ומקיים הוא צחנק: (כא) וכי תאמר בלבבך. דרשו רבותי' עתיד אתה לומר כציא חנניה וכו' ודרשו כן מדלל כתצ ולא תאמר צלצצך אלא וכי תאמר שהתורה רומזת צדצרים העפידים והיה ראוי שישאלו גם כן איכה נדע הדצר אשר דצרו השם שנתחייצ לשמוע אליו צכל אשר יאמר אבל זו תשובה לשתי השאלות כי צכל נציא נלפה לדצר העתיד להיות אשר יגיד אם לא צא נדע שהוא נציא שקר ויומת ואם צא יצא אז הוא נאמן לנציא השם ונתחייצ לשמוע אליו צכל אשר יאמר צשם השם ואפי' לעצור על דצרי תורה כגון אליהו צהר הכרמל וזה טעם כמוך שיהיה צתחלה נאמן לנציא ה' צאות או צמופת כענין שנא' ויעש האותות לעיני העם ויאמן העם אז שיגיד העתיד להיות ויצוה שגם זה אות. ורש"י שפ"י צבר נלטוו שחס צא להדיחך מאחת מכל המצות לא תשמע לו אלא ח"כ מומחה לך לדיק גמור כאלהו צהר הכרמל לאו למימר' שהמחלתו צזה שהוא לדיק גמור אלא כשיהיה לדיק גמור אז יהיה המחלתו צאות שיעשה כי לעולם לריק שיהיה מומחה על ידי אות שיעשה אבל אם אינו ידוע לנו צלדיק גמור אפי' אם יעשה אות לא נשמע אליו אבל כשהוא לדיק ועשה אות אעפ"י שעדיין איפשר שאינו נציא ועשה האות צחכמתו אעפ"כ מצוה לשמוע אליו הואיל ואדם גדול הוא ומכס וראוי לצבואה מעמידין אותו על חזקתו כמו שנלטיינו לחתוך הדין על פי שנים עדים כשרים ואעפ"י שהעידו שקר הואיל וכשרים הם אללינו מעמידין אותו על כשרותן וצדצרים אלו וכיוצא

תנו

על התורה

שופטים

פי' הסוד

בהן נאמר הכסתרות לה' אלהינו:

יט (א) כי יברית. כתב הרמז"ן כבר ליוה צו המלוה ועתה מוסיף זה ציבור: וישברת בעריהם.

שלא נלמנו זה אלא לאחר ירושה וישיבה ועוד מדרשים רבים שלמים מזו הפרשה: (ח) ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך. מתחלה אמר כי יברית ה' אלהיך את הגוים אשר ה' אלהיך נותן לך את ארצם והם ז' עממים שמזכיר בכל מקום ולויה לאחר ירושה וישיבת ז' עממים ידלו שש ערים ובהם נשלמה המלוה הזאת וכל המלות שנוהגין אחר ירושה וישיבה נוהגות אחר ירושה וישיבת ז' עממין אבל צמנוה זאת לצדה הוסיף ואם ירחיב וגו' ולא אמר כאן כאשר דיבר לך כמו שג' צואם ירחיב של צמר תלוה כי שם לא הצטייחם צום מקום לתת להם רק ז' עממים אבל כאן הזכיר האצות ואם ירחיב ה' אלהיך גבולך כאשר נשבע לאבותיך לכך רומז לכל י' עממים שנתנו לאצרהם והתנה בהם אם תשמור כל המלוה כאשר אמר פעמים רבים למען תחיו וירשתם את הארץ. ויש לומר כי היה הרזון לפניו ית' שינחילם צימי משה ויהושע ז' עממים אשר הצטייחם צמדצר כי היה גלוי וידוע לפניו שהגיע זכותם לכך ומפני זה חייב אותם בכל המלות צירוש של אילו לחייב אותם צש ערי מקלט אבל בג' הנשארם התנה: (ט) כי תשמור את כל המצורה וגו' לאהבה את ה' וללכת בדרכיו. והוא לומר שיקיימו כולם את כל המורה כלה ואין שום מלה תלויה בכך זולתי שלש הערים האלה: כי תשמור וגו' כל הימים וגו'. כ' הרמז"ן ויש לשאול מי יודע מה יהיה אחרי כן שתולה אותו צכי תשמור ללכת בדרכיו כל הימים. ור' אצרהם כתב כל הימים צלי הפסק ציניהם. ואינו נכון אבל כי תשמור שתגיע זכותך שתשמור כל המלוה לאהבה את ה' אהבה שלימה קיימת לעולם שיהיה גלוי וידוע לפניו שלא תחטא עוד לעולם אז ירחיב ויתן לך כל העמים והוא לימים אשר אמר ומל ה' אלהיך את לצבך ואת לצב זרעך יורה על כל הימים העתידים לצא: (יג) ללא תחום עינך. פרש"י שלא תאמר הראשון כבר נהרג וכו'. והרמז"ן כתב והנכון כי הוא מלות עשה שהכתוב מלוה לצער חייבי מיתות אבל צמי שמרצה בתקלה הזו' עוד צמנות לא תעשה שלא יכלל מתחת ידיו לא מפני מוראם ולא שניתן להם רחמים וכן הזכיר צמסית. ואמר מכשפה לא תחיה מפני היותה רצת המהומה העוכרת רצים צכשפיה. ואמר וקלותה את כפה לא תחום עינך מפני כי הפתאים יהללו אותה צהיותה עוזרת לצעלה או מפני שהצטת מזוי ואין צו חסרון כיס וכן צעדים לוא שלא נרחם עליהם צעצור שלא נעשה צעדותן דצר או מפני שתקלתם מרובה: ושוב לך. פי' כי ציעור דם הנקי מלוה וטובה גדולה לך להילל נפשך ממות כי הרחמנות על הרולחים מרצה שפכות דמים מידי הרולחים ומידי אחרים המתפרצים: (יד) לא תשיג גבול רעך אשר

תנז פ"י הטור שופטים על התורה

גבלו הראשונים. בחלוקת הארץ. כתב הרמב"ן טעם המצוה הזאת שלא יחשוב אדם לומר אין חלקי שזה לחלק חברי כי טעמו החולקים או שיוצי' לעז על הגורלות ולא יהי' צעיניו גורל כלל על כן צויה הכתוב שלא יחלוק אדם על החלוקה ההיא ולא ישנה הגבולין כלל לא צסתר ולא בגלוי. ולדעת רבותי' שהיא אזהרה לעוקר תחומין של חצרו צארץ שעובר צצ' לאוין ויהיה פי' אשר גצלו ראשונים שלא ישנה התחום הישן צסתר לומר צכאן היה מעולם והזהיר הכתוב צהווה כי התחום החדש ניכר ואין אדם משנה אותו: (טו) על פי שני עדים. ולא אמר שנים כמו למעלה רמז למה שדרשו מכאן שעד אחד מחייצ שצויה דלפעמים לא צצעינן שנים: (יח) והגדה עד שקר העד. פי' הרמב"ן לא פירש הכתוב איך נדע שהוא שקר דכיון שהמעידים הם שנים אפי' אם 7' יכחישום לא יתצאר שהוא שקר וגם אין להעמידו צבא הרוג צרגליו כי צזה לא היה אומר ודרשו השופטי' היטב על כן צזה הקבלה האמיתית ופירשה כי ההזמה הוא שיאמרו עמנו הייתם צמקו' פלוני והטע' הוא מפני שהעדות היו על גופם של עדים והם אינם לאמינים על עצמם לומר לא עשינו כך שהרי יכולין הללו לומר עליהם שהרגו את הנפש או שחיללו השבת: (יט) כאשר זמם. ודרשו רבותי' ולא כאשר עשה. וכתב הרמב"ן והטעם כי משפט עדים זוממין הוא כמו גזירת הכתוב שהם שנים לשנים והנה כאשר יעידו שנים צראובן שהרג הנפש ויצאו שנים ויזימום צויה הכתוב שיהרגו כי צזכותו של ראובן שהיה נקי ולדיק צא המעשה הזה שאלו היה רשע וצן מות לא הילו השם מיד צ"ד כאשר אמר כי לא אלדיק רשע אצל אם נהרג ראובן נחשוב שהיה אמת כל אשר העידו עליו הראשונים כי הוא צעונו מת ואלו היה לדיק לא יעצנו הקצ"ה צידם ועוד שלא יתן השם השופטים הלדיקים העומדים לפניו לשפוך דם נקי כי המשפט לאלהים הוא וכל זה מעלה גדולה לשופטי ישראל והצטחה שהשם מסכים על ידם. עוד אמר טעם שאם היו יכולין להזימם לאחר שהרגו לעולם לא היו שוקטים קרובי הנזימים והיו משתדלים להזים המזימים:

ב (א) כי תצא למלחמה. כתב הרמב"ן חידש להם כאן זו

המצוה צשציל שעתה היה להם

לילך למלחמה: (ג) אל תיראו. צלצ: ואל תחבזו. לצום: ואל תעצרו. צמעשה: (ד) כי ה' אלהיכם ההולך עמכם. פי' מזהירם שלא ייראו וגם לא יצטחו צצצורתם לחשוב צלצצ כי הם צצורים למלחמה אלא ישיצו לצם לשם ויצטחו צו. ואמר: להושיע אתכם. אעפ"י שאמר להלחם לכם כי צאפשר שילחם להם ויפיל אויביהם לפניהם ומ"מ ימותו גם מהם כדרך כל המלחמות ולכך הצטיחם שהשם ושיעם ולא יפקד מהם איש. והנה הכהן שהוא עוצד השם מזהירם ציראתו ומצטיחם אצל השוטרים מדברים צנוהג שצעולם פן ימותו כי צדרך הארץ ימותו

פ"י הסוד   שופטים   על התורה   תנח

אנשים במלחמות גם ממכת הנואמים. וזוה לשוֹב על שלשה כי לָבוּ על ציתו ועל כרמו ועל אשתו ולא למלחמה על כן ינוס ויניס אחרים: (ו) ולא הללו. כתב הרמב"ן שלא צאה השנה הרביעית כי הכרס צצא תצואתו יחולו שם וילכו בחלילים וזוה הכתוב שיהיה כל פרוי קדש הלולים שיהללו את השם הנכבד בשמחה היא. ויתכן עוד לפרש ולא חללו שלא עשאו חולין פי' שלא פדאו: (ה) מי האיש הירא. ולא יצמח בדברי הכהן: ורך הלבב. שאין צטצעו לראות מכת חרצ. כתב הרמב"ן לר' יוסי הגלילי שמפרש הירא מעצירות שצידו יש לפרש פן ימות שמו יחשוב בלבו כן וינוס דכיון שהצטעם הכהן שהשם עמהם ויושיעם לא יכסלו צעצור העצירות של זה. ולר' עקיבא דמפרש הירא ורך הלבו כפשוטה יש לפרש פן ימות כפשוטה כי מי שיירא אחר הצטעת הכהן ואינו צוטח צסם לא יעשה לו נס. ואיתא צירושלמי שכולם ריכין להציל ראייה לצרייהן וכן לר' יוסי הגלילי צריך להציל ראייה על עצירות שצידו שאם לא כן כולם היו חוזרין צטענת שקר: ולא ימם את לבב אחיו. כתב צעל הלכו' שהוא לאו שלא ימנע מלשוב שלא ימם אחיו: (ט) ופקדו שרי צבאות בראש העם. כתב הרמב"ן כי התורה תלוה כדרך הארץ ותעשה נסים עם יריאיו צהסתר שאינו חפץ לשנות צטצעו אלא א"כ אי אפשר צענין אחר או להודיע שמו לצרוי כאשר היה ציליאת מררים צקריעת ים סוף: (י) כי תקרב אל עיר. פרש"י שהוא צמלממת הרשות. כתב הרמב"ן צצציל סוף הפרשה צריך לומר כן שזוה הכתוב שאם תעשה עמך מלחמה והכיתה כל זכורה לפי חרצ ולהחיות הנשים וטף הזכרים מה שאין כן צערי ז' עממים שזוה להחרים גם הנשים והטף. אצל צפתיתחם שלום אין חילוק בין ז' עממים לשאר האומות שגם צו' עממים פותחים להם לשלום ואם ירצו להתגייר מקצלין אותם כאשר עשה משה לסיחון. והתשובה היא שקצלו עליהם צצע מצות שנצטוו צני נח ואין ריכין להתגייר להיות גירי צדק. ונראה שיש עוד הפרש צשאלת שלום שצעררים החוקות נשאל להם לשלום ושיהיו לנו למם ועצדונו אצל צערי העמים האלה נשאל להם לשלום ומסים ועצדות ועל מנת שיקצלו עליהם שלא יעצדו ע"ז. ויתכן גם כן שלא נצטרך להודיעם רק השלום והמסים והשיעצוד ואחר שיהיו משועצדים לנו נגיד להם שאנו עושים משפטים צע"ז וצעוצדיה בין יחיד בין רצים. ורש"י פי' שצצצעה עממים אפי' אם ירצו להתגייר אין מקצלים אותם. ולא נהירא דצהדיא איתא צירושלמי ששלח יהושע מי שמצקס יצא וישלים וכן שלמה שהחיה מהם והעלם למם עוצד ונתנס עצדים לצנות צית המקדש וציתו כמו שאומר והיו לך למם ועצדוק. פי' מם שיעלה צהם מלך ישראל או סנהדרין מם לצנות צית למלך וערי מסכנות ושיעצוד הוא שיוכל כל איש מישראל ליקח מהם לחטוב עזו ולשלוז מימיו ויתן לו סכרו. ואנשי נצעון מה שהוצרכו לצא צערמה שלא

תנ"ט פ"י הסו"ר שופטים על התורה

היו יודעים משפטים של ישראל בקריאת שלום והקדימו קודם ששלח להם יהושע או שלח רצו מתחלה לשמוע לדברי יהושע וצבוק פחדו ועשו ענאם נכרים והועיל להם ערמתם שלא יהיו לנו לעצדים אלא יהו עמנו צעלי צרית ועל זה הקפידו עליהם והיו נהרגים אלמלא השצועה ולפי' קללם יהושע ועשה להם כמשפט הראוי ליעשות זהם מה שנא' והיו לך למם ועצודך שיהיו חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמוצח השם. וי"מ והיה אם שלום תענך צעת הקריאה אצל אם ימאנו מתחלה שוב אין מקצלין אותן והגזעונים מאנו בתחלה ולא היה מן הדין לקצבן: (יח) למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות וגו'. שלא ילמדו אתכם לעבוד את השם הנכבד צריפת צניהם וצנותיהם כאשר עשו לאלהיהם. והנה כבר הזהיר לא יצו צארכם פן יחטאו אותך לי כי תעבוד את אלהיהם והיא אזורה צע"ז כי אם תכרות להם ולאליהם צרית יצו צארכך רצים מהם ויפתוך לעבוד ע"ז וכאן הוסיף לצאר לא תמיה כל נשמה כי אפילו היחיד הנשאר צניהם לעבוד לך יזכיר לך עצודתם לאלהיהם ואולי תפתה אתה לעשות כן לשם ותחטא לפניו: (יט) כי האדם עץ השדה וגו'. פי' ר' אזרהם כי ממנו תאכל כי האדם עץ השדה פי' כי חיי האדם הוא עץ השדה על כן לא תשחית את עניו ואותו לא תכרותו דבק עם לצא מפניך צנזור הנה לא תשחית עץ פרי שהוא חיים לצן אדם רק מותר לך לאכול ממנו ואסור לך להשחיתו כדי שתצא העיר לפניך צמור. והרמב"ן כתב לדעת רבותינו מותר לכרות עץ מאכל ולצנות צמור ולא אמרה תורה רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא להקדים חילן סרק לעץ מאכל יש לפרש הפסוק לא תשחית את ענה לכרות אותו דרך השחיתתו שלא לצורך מצות כמנהג המחנות והטעם כי הלחמים משחיתים העיר ומפילים חילנותיה ופותמי מעיינותיה אולי יוכלו לה ואתם לא תעשו כן להשחיתם כי תצטמו זה' אלהיהם שיתן אותה צידכם כי האדם עץ השדה הוא עמנו תאכל ותמיה ועל ידו תצא לפניך העיר צמור לומר שאתה תמיה עמנו אחרי שתכבש העיר וגם כל ימי היותך צממה: (כ) אותה תשחיר וברר. פי' מותר אתה לכרות אותה לצנות המצור וגם להשחיתו עד רדתה:

כא (ד) אל נחל איתן. פרש"י קשה וכתב הרמב"ן ורבותי אמרו שאסור לחרות ולזרוע צו לעולם א"כ אזורות הם שהזרע או העובד צו עובר צלחו ועם אשר יולאו אותו אל נחל איתן כי לא יעבד צו ולא יזרע: (ה) וגנשו הכהנים וגו'. לומר כפר. ופי' הכתוב הכהנים וכל זקני העיר הרי הקרוצים אל החלל וירחמו ידיהם מקצת המזכרים והענייה צמקתם. וענין העריפה אמר ר' אזרהם שהשם ליום לעשות כן על העיר הקרוזה כי לולי שעשו עבירה כדומה לה לא יודמן שיכרג אדם קרוז מהם ומחצות השם עמקו לאין קץ אצלנו. והרמב"ם כתב צמורה הנצוכים כי צעם לנלות על הרומח

פ"י הטור שופטים על התורה תס

ולצער כמו שזרז הפעמים יהיה הרוצח מן העיר הקרובה וכשילאו הזקנים ויעסקו במדידה וזקני העיר יעידו שלא יתראו צתיקון הדרכים ושמיטתם ואינם יודעים מי הרג את זה וכשיחקרו על הענין ויבאו העגלה ירבו בני אדם לדבר בו ולולי יגלה הדבר וכל השומע שמן דבר צענין יצא ויגיד ויתפרסם ויהרג ע"י צ"ד או המלך או גואל הדם ויתחזק הענין צהיות המקום אשר תיערף העגלה לא יעבד בו ולא יזרע לעולם ויכירוהו רואיו וידברו בו. וכתב הרמב"ן והנה לפי הטעם יש צתחצולה הזאת תועלת אצל המעשה אינו נראה צענמו והיה ראוי שיעשה צדה טוב ראוי לזריעה שיכירו רואיו כי נחל איתן לא יודע מדוע לא יעבד בו. ולפי דעתי יש בו טעם כענין הקרצנות הנעשים צמוץ שער המשתלח ופרה אדומה ולכך מנו חכמים עגלה ערופה מכלל החוקים. (ח) אשר פדית. ממזרים. והזכיר זה לומר כאשר פדיתם ממזרים למען חסדיך כן תפדס מזה הדם והעונש: (ט) ואתה תבער הדם הגקי. פי' ר' אברהם אתה תצער עונש דם הנקי כי לא ישפך דם נקי צארנך אם תעשה הישר כי שבר מצוה מצוה:

פרשת כי תצא

(י) כי תצא למלחמה. על הפשט אמר כי תצא כלומר לא אליהם ולא תניחם לצא עליך פן ישחיתו הארץ. (יא) אשת יפת תואר. וה"ה כעורה אלא שדובר הכתוב צהווה. ור' אברהם פי' יפת תואר צעיניו וחוזר יפת תואר על וראית שגראית צעיניו יפת תואר: והשקת בה. שלא התירה לו הכתוב אלא מפני חשקו צה אצל אם יכול לכבוש ילדו ואינו רוצה צה אלא להיותה לו לאשה לא: (יב) וגלחה את ראשה. שמה צציל שעה חשק צה. יש אומר צעבור היתה טמאה כי כן משפט המזורע: (יג) ובכרתה. כדי להסיר שמתו צה. כתב הרמב"ן הטעם צפרשה הוה מפני שהיא מתגיירת צעל כרחה ויתכן שצ"ד מטצילין אותה צעל כרחה ומפני שאינה מתיהדת כמשפט הרחיקה הכתוב כל הזמן הזה. ור' אברהם כתב כי נתנה לה התורה זמן כמשפט הצוכים על מת לכבוד אביה ואמה שמתו צמלחמה. יש אומר כי היא צוכה על אביה ואמה שלא התידו. והרמב"ם כתב צמורה הנצוכים כי הצבי לחמלה עליה שמתלא מנוח כי יש לעצבים מנוחה והשקט צצכיתם וצזמן ההוא לא ירמיח' להניח דעתה ולא יצבלנה. ולפי דעתי אין התנאי לחמול עליה אלא שיעקור שם ע"ז מפיה שאין הגון לשכב עם אנוסה ומתאצלת כמו שהזכירו חכמים צממזרים צני גרוש' הלב וכ"ש זאת הצועקת צלצה לאלהיה להצילה ולהשיצה אל עמה ולא אלהיה הילכך נתן לה זמן שצצכה ותתאצל כמשפט ולהשכיח ממנה צערה ותשוקתה והנה צזמן הזה לקחה עצה לפשטה על הגירות ונעקר מלצה קלת ע"ז ודצקה צאיש הזה והורגלה צו ולכך אמר והצאתה אל תוך ציתך

תסא פ"י הטור **כי תצא** על התורה

ולא בצית אחר וכן וישנה בציתך שמשב כל הזמן הזה בצית שהוא משתמש
 זו אולי תתראה זו אצל אם רתה להתייר צרון נפשה צצ"ד מותרת לו
 מיד גם לאחיו ולאציו: ואחר כן תבא אליה ובעלתה. כתב הרמב"ן
 על דרך הפשט שאסור לצא עליה אלא אחר כל המעשים. ודורש צסיפרי
 ואחר כן תצא אליה ובעלתה אין לו זה אלא מנ"ו צעיל' לומר שאין
 קידושי כסף ושטר תופסין זה וגם הצעילה לא לשם קידושין היא גויה היא
 אלא שהתיר הכהוב צעילתה ומ"מ אחר כל המעשים הללו היא אשתו
 גמורה ואם זנה תחתיו תידון צחנק: (יד) ושלחה לנפשה. כתב
 הרמב"ן כיון שהכתוב אומר שישלחנה לנפשה ומוזיר שלא ימכרנה ולא
 יתעמר זה כשפחד אלמא שאינר נריכה גט שכל זמן שהיא עמו עשאה
 הכתוב כאשת איש וכאשר ישנא אותה ישלחנה כאלופה. ו תכן כי פי
 הכתוב שאם יבעלנה ויחפון זה תהיה לו לאשה אצל אם יבעלנה ולא תהיה
 עריצה עליו ישלחנה לנפשה והכל תלוי בצעילה הזאת כי אם אחרי צעילתה
 תעמוד עמו ימים ויצא עליה אם יחזור וישנאה כאיש אשר ישנא את
 אשתו שכבר נעשית אשתו יגרסנה צגט: לא תתעמר בה. כתב הרמב"ן
 כמו והתעמר זו ומכרו ועשאו אנקלוס לשון סחורה. ורבותי' עשו אותה
 לשון שימוש. והנראה צעיני שהוא כפשוטו שהיא לא תתאמר מלשון
 יתאמרו כל פועלי און ואל"ף עי"ן מתחלפים בצרצה מקומות ופירושו
 לשון רוממות וגדולה כמו את ד' האמרת כל' לא תתרום ותתגדל זה
 להיות אתה אדוניה למכרה ולהשתמש זה כשפחה: (טו) כי תהיין לאיש
 שתי נשים האחת אהובה. שכיון שיש לו שתיים ודאי אחת אהובה כי
 מרצה נשים מרצה כשפים וכל אחת תשתדל לעשות כשפיה שיאבד אותה:
 (טז) לא יוכל לבכר. והוא עוצר צלאו אם הוא משנה הצבור לשאר
 האחים כמו לא תוכל לאכול צשעריך. וכן צעשה כי את הצבור יכיר לתת
 לו פי שנים: על פני בן השגואה הבכור. דקדק הרמב"ן מדקלמר
 על פני צן השגואה דהא דאמרינן הוה להם הצבור אין דצרו קיימין
 ועוצר צלאו ועשה היינו דוקא צחיי הצבור אצל אם מת הצבור צחיי אציו
 אע"פי שהוא יורש חלק צבורותו צקצר ומורישו לצניו מן הדין אם אמר
 הזקן ירשו צני כך וכך צנכסי וצנו של צני הצבור יטול כך וכך צנכסי דצרו
 קיימין כדרך שהן קיימין צמקום שאין שם צבור וכן אינו עוצר צלאו אם
 הכיר הצבור לאחר מותו כי לא מלאנו על פני רק צחיי על פני אהרן
 אציהם על פני תרח אציו וכן כולם: (יה) סורר ומורה. כתב הרמב"ן
 יש זו שני עונשין האחד שהוא מקלה אציו ואמו והשני שהוא זולל וסובא
 ונלעונו להיותינו קדושים ומ"מ אין זו חטא משפט מות אלא שנהרג על
 שם סופו. יש מקשים כיון שעתה הוא לדיק למה הוא נידון על שם סופו
 שאין דנין האדם אלא לפי מעשיו צאותה שעה כמו שדרשו על ישמעאל
 שקיטרגו עליו מי שעתיד להמית צנך צלמא אתה מעלה לו הצאר אמר

לבן הצ"ה עתה הוא לדיק או רשע וכו'. ונ"ל שאינו קשה שישמעאל לפי מה שחטא אחר כן לא הי' חייב מיתה שלא המיתן צידים הילכך כיון שבאותה שעה הי' לדיק דהו כפי אותה שעה אזל בן סורר ומורה כיון שלפי מעשיו שלאחר כן יתחייב מיתה ועל כל פנים ימות חייב ולא שיהא מוכרח לכך כי הכל צדי שמים חוץ מיראת שמים ומ"מ קמי שמיא גליא סוף דעתו של אדם מה יהיה אף כי הוא ציד הסדס ועל כן אמרה תורה מוטב ימות זכאי ולא ימות חייב: (כא) ובל ישראל ישמעו וייראו. כתב הרמב"ן הטעם למה אומר כן כי לא בומת בגודל חטאו אלא לייסר צו הרצים ושלא יהיה תקלה לאחרים וכן דרך הכתוב שיזכיר כן כאשר יומת לגדל כדי שיהיה צמיחתם תקנה לאחרים כי הזכיר כן לזקן ממרא לפי שאין צבורא חטא שיהי' ראוי למות צו רק הוא להסיר המחלוקת מישראל וכן צעדים זוממים שנהרגין ולא הרגו וכן צמסית לפי שהוא נהרג על דצורו הרע אע"פ שלא עבד בניסת ע"ז ולא שמע לו אזל מיתתו לייסר הנשארים: (כג) כי קללת אלקים תלוי. מזה למדו שכל הנסקלין נתלין שהרי המצדק השם הוא צסקילה ואומר כאן שהוא נתלה ומה שאומר קללת אלקים תלוי לא שיהא נתלה אלא המקלל לצד אלא זלזולא של אלקים שהוא תלוי כמו שפירש"י למי שאומר שאין נתלה אלא מגדף ועובד ע"ז לצד קורא לאלו השנים קללת אלקים לפי שכשאומר פלוני נתלה על שצירך השם או שעובד ע"ז הוא זלזול להצ"ה. והרמב"ן כתב ועל דרך הפשט יש לפרש כי יהיה צאים חטא משפט מות שראוי להמית' עליו לגדול חטאו ולתלותו אע"פ"כ לא תלין נבלתו על העץ כי הארור מכל האדם והמקולל צהם הוא התלוי שאין בכל המיתות מיתה צזויה ומנוולת כמותה אין ראוי שנטמא הארץ ותהיה קללת אלקים צארץ הקדושה. ורבותינו דרשו לכל המלין המת' שלא לכבודו עובר בלאו מה עץ שהוא כיוול אף כל שהוא כיוול ולדעת' פי' כי קללת אלקים תלוי לומר אע"פ שזה ראוי לנוולו לגדול חטאו לא תעשה כן כי קללת אלקים הוא: ולא תטמא את אדמהך. כתב הרמב"ן על דעת רבותינו אינו טעם בלבד צעבור שלא נטמא הארץ שאם כן יהיה מותר צחונה לארץ אזל הוא לאו שני צארץ והנה המלין התלוי או המת' צארץ עובר בשני לאוין ועשה:

כב (א) לא תראה את שור אחיך. כתב הרמב"ן לפי

שנא' כי תפגע את

שור אויבך או חמורו תועה וגו' הוסיף כאן לצאר לאמר נדחים כי תועה משמע שתעשה מדרכו ויכול להטותו הדרך בלא עמל הוסיף כאן נדחים לומר אע"פ שברחו והרחיקו ממנו אתה לריק ליטפל צם ולכך אמר: (ב) ואם לא קרוב אחיך אליך. ואמר: (ג) וכן תעשה לחמורו. שהוא צהמה: וכן תעשה לשמלתו. אע"פ שאינה חצובה על צעליה בצעלי חיים ואין ההפסד צה מזוי כזהם שאיפשר שימותו: וכן תעשה

תסג פי' הטור

כי תצא

על התורה

לכל אברה אהיך. מכל כני ציתו לע"פ שאינם חציצים עליו כשמלתו אשר יכסה צה. ועוד דרשו רבותינו מזה הפרשה והיה עמך עד דרוש אחיך אותו רמז למה שאמרו להחזיר האצדה צסימנין פי' אותו אות שלו שיהי' צד המוליאו עד שיצוא צעליו וידרוש האות והסימן שיש לו ולו יחזירנה: (ד) לא תראה את חכור אחיך או שורו נופלים בדרך. כתב הרמב"ן הוסיף צמות הטעינה להזכיר עליה צמות לא תעשה כי שם נאמר עזב תעזוב עמו מלות עשה. ועוד הוסיף נופלים בדרך כי שם נאמר רובץ תחת משאו ולא הזכיר שם רק התמור שדרכו לטעון משוי גדול ולרובץ תחתיו. ואמר בכלן אחיך ושם אויבך ושונאך לומר תעשה עמו ושמור החמה ותשכח השנאה: (ו) לא תקח האב על הבנים. כתב הרמב"ן הטעם צו המלוה כמו אותו ואת צנו כי הטעם צנייהם לצלתי היות לנו לצ חכור ולא נרחם. או שלא יתיר הכתוב לעשות השחתה לעקור המין לע"פ שהתיר שמיטה צמין הכול. והרמב"ם כתב צמורה הנצובים שטעם שלוח הקן ואותו ואת צנו שלא נשחטו הצן לעיני האם כי יש לצמורת דאגה גדולה על זה ואין הפרש בין דאגת אדם ודאגת צהמה על צניהם. וכתב הרמב"ן וא"כ אין עיקר האיסור צלותו ואת צנו דק צצנו ואותו חבל הכל הרחקה. ויותר נכון צעבור שלא נתאכור: (ט) לא תורע ברמך בלאים. כבר כתב שדך לא תורע בלאים שיש צמשמעויות כל מקום הנורע והוסיף כאן: פן תקרש. לומר שאסור צהנאה: פן. פי' כמו כי וכן לא תגעו צו פן תמותון. אי נמי כמו פן ינכרו לרימו שפירושו שמה כלומר לא תורע אותו בלאים שמה ינמח ויאסור עליך הכל כי אין נאסרין אלא כמו ששינו תצולה מתקדשת משתשרש וענבים משיעשו כפול הלצן. (יא) לא תלבש שעטנז. הוסיף לצאר שאינו רק צלמר ופשתים והזכיר לא תלבש שאין בעליה אסורה אלא בדרך צבישה: (יג) כי יקח איש אישה. כתב הרמב"ן פי' הפרשה כאשר יקח איש אשה צלקומי התורה שהן קידושי כסף ולאחר זמן צל אליה וענן שלא מצא לה צתולי' וצל להפסידה שהוא טוען שקדשה צחוקת צתולה ונתת תחתיו ולפיכך אמר הכתוב ואם אמת היה הדבר וסקלוה שאלם לא היתה ארוסה לא היתה נסקלת ולפי שכבר פירש שארוסה צסקילה ולא פנויה לא הוצרך לפרש ואם אמת היה הדבר שזינתה צאירוסייה וצרוונה וסקלוה ואמר צרמו כי נצלה עשהה צישראל לזנות צית אציה והנצלה היא שעשהה כן צרוונה ולזנות היינו שהיא ארוסה שזינתה מתחת צעלה כי פנוי' אינה נקראת זונה: (טו) ולקח אבי הגערה ואמה. כתב הרמב"ן מתחלה מוזכר שניהם ואחר כך האב לצדו ואמר אבי הגערה וגו' ומזר ואמר ופרשו השמלה צצניהם והטעם כי התציעה הזאת לצד לצדו היא שהקנס שלו חבל שיתף האם צמעשה מפני שענין השמלה הנשים יתעסקו צו והם היודעות והצקילאו' צדמים וראוי לאם שתציא אותה לצד חבל טענת את

תסד

על התורה

כי תצא

פי' השור

צתי נתתי לחי' הזה לצב צלצד היא ולאחר שיסדר האצ טענותיו צצ"ד יתפוש צשמלה אשר הציתה אשתו ויפרשו אותה שניהם לפני צ"ד והנה לא הזכרה האם צפרשה ולא צחה לצ"ד כלל אלא מפני ענין השמלה: (יז) ופרשו השמלה. הרי זה משל מחורין הדברים בשמלה. וכתב הרמב"ן וזהו למ"ד מוליך שם רע חייב אע"פ שלא צעל אצל למ"ד אינו חייב עד שיצטוב דברים כפשוטן השמלה אשר שכזו עליה צשעת מעשה והיא שחכמים קוראין לה סודר: (יש) ועגשו אותו מאה כסף. כתב הרמב"ן כי המנהג לכתוב לצתנלות מוהר נ' כסף וזה ראה להפסידה לכן עגשו הכתובה צמאה כסף כי דרך התורה להעניש צכפל כענין שנים יטלס: (כב) ומרה גם שניהם. פירש"י גם לרבות הצאים מאחריהם. וכתב הרמב"ן לא הציותי זו מה לריך לרבות שהרי לאו צתורה הוא מה לי ראשון ומה לי שני ושלישי ועוד היה לו לומר הצאים אחריו וצנוסמלות שלנו צספרי שניהם ולא העושים מעשה חידודין כשהוא אומר גם שניהם לרבות הצאים מאחוריהם והיא ציתה כדרכה ושלא כדרכה וריצה אותו הכתוב צכלן וכל העריות למדות זו מזו. ועל דרך הפשט גם שניהם החי' הפושע צחטא שהוא התוצע והמפתה ועו' המע' וגם האשה והזכר הכתוב צה ופירושו אחר כך גם שניהם החי' השוכצ עם האשה והאשה. וצסיפרי החי' השוכצ אע"פ שהיא קטנ' והאשה השוכצת אע"פ שנצעל' לקטן אס כן פירושו גם שניהם גם כל אחד מהם החי' או האשה המגיע מהם לחיוב: (כד) על דבר אשר לא צעקה בעיר. כתב הרמב"ן דיצר הכתוב צהוה דסתם עיר אס הית' לועקת היו לה מושיעים וה"ה צשדה אס יש לה מושיעים ולא צעק' חייבה וסתם שדה אין לה מושיעים וה"ה עיר אס אין לה מושיעים פטורה וכן נמי אס לא ידע' לזעוק וראינו שהית' צוכה ונלחמת עמו להמלט ממנו פשיטא שהיא פטור' דאנוסה היא: על דבר אשר ענה ארז אשר רעו. כתב הרמב"ן אע"פ שאינו נקרא עינוי אלא השוכצ צאונם וזו מונה לרזון מאחר שהיא חייבת אצל ענין הכתוב כאשר נראה שהח' אוחז אותה ושוכצ עמה נדון האש' כמתרה צעבור שהית' יכולה להושע ממנו ונחשוצ החי' כמענ' אותה כי לא פיתה ולא דיצר על לצה להשמע אליו:

בג (ג) ממזר. פי' הרמב"ן שהוא מוזר מיודעיו שאין יודעין מאין

צא כי הכולד לחי' מאשת אציו הוא ירחיקנו

לבושתו ולכלימתו מן המעשה הרע שעשה וגם אמו תשליכנו צלילה כענין האסופי: (ה) על דבר אשר לא קדמו אתכם וגו'. חוזר על עמון: ואשר שכר עליך וגו'. חוזר על מואצ אצל מואצ קדם אותם כדכתיב אוכל צכסף תצירני וגו' כאשר עשו לי צני עשו והמואצים היושצים צער כדפרי' לעיל צסדר אלה הדברים: (ז) לא תדרוש שלומם. וזרש צספרי מכלל שנא' כי תקרצ אל עיר וקראת עליה לשלום יכול אף צני

תסה פ"י הטור

כי תצא

על התורה

עמון ומואב ת"ל לא תדרוש שלומם. וכתב הרמב"ן ודאי הכתוב שהזכיר צעמון ומואב אל תהגרו צם מזה לדורות היא שזה הכתוב שלא ניקח מארצם וא"כ הפסוק שאומר לא תדרוש שלומם מיירי אם נלחם עליהם צעיר שכבשו הם מן העמים שלא נקרא להם לשלום וכן אם יצואו הם להלחם צארנו מותר לנו לרדוף אחריהם ולכבוש מהם המדינות ולהכות יושבי הערים שעשו עמנו הרעה כמו שעשה יפתח וכן עשה דוד לכל ערי בני עמון צעצור שהם פרוו הגדר תחלה ואז לא ננטרף לקרוא צשלומם ונכה צנלחמים צנו כל עיר מתים והנשים והטף. ועל דרך הפשט טעם לא תדרוש שלומם וטותם כאומר אע"פ שהם בני משפחתכם ואצרהם אציקם אבז את אציהם לא תהיו להם כאמים דורשי שלום וטובה כי הם הפרו צרית האחוה ותהי' מוכרת להם לעולם. והנה השם שמר לצני לומ זכות אציהם שהלך עם אצרהם צדרך אשר שלחו השם ולכך הנחילם מנחלת אצרהם והעניש את בניו צחטאם שלא ידצקו צישראל. וכן המצרים הרחיקם ג' דורות מפני רשעם אשר עשו עמנו רעות רצות. אצל לא יהעצ אותם לעולם צעצור שהיינו גרים צארצם ונמלטנו עמהם צרעצ צכצוד שעשו לאצירי' והמליכו עליהם ממנו קנין ומושל וכן עשה עם אדום שמר להם זכות אצות שהיו מזרע הקדש והרחיקם ג' דורות צעצור שיאלו לקראתינו צחרצ ולא הכירו צרית אחים: (י) ונשמרת מכל דבר רע. פרש"י שהשטן מקטרג צשעת הסכנה. והרמב"ן כתב והנכון צעיני צמזה הזאת כי הכתוב מזהיר צעת ההיא צעצור שהחטא מצוי צו והידוע צמנהגי המחנות היולאות למלחמה שיאלכו כל תועבה ויגולו ויחמסו ולא יתצוששו אפי' בניאוף וכל צלה וטצע האדם מתלבש אכזריות וחמה צלאת מחנה על אויב ועל כן מזהיר ונשמרת מכל דבר רע אצרה מכל הכאפר. ועל דרך הפשט מזהיר צצעל מקרה ללאת מכל המחנה מפני הטעם הנזכר שהשם מתהלך עמנו להושיענו ושיהיה לצנו מתכוין להקדוש צרוך הוא ונחיל ליצועתו ולא נשמוך צזרוע צשר וכן הטעם צכיסוי הווא' כי המחנה צכלל קדוש וממנו נלמוד למקום התפלה שנירחק מן הוואה ארצע אמות ולכל מראה עינים. וטעם כיסוי הוואה שאין הווא' כעומא' שתטמא מקומה ושתהיה צוקעת ועולה אצל אסור לראותה צעת התפלה וצהיות הלצ דצק צעם הנכבד מפני שהצרים הנמאסים מולידים גנאי צנפש וישצשו כוונת הלצ הטור וכושר נעלמו מן העין אין דבר רע: [כתוב למעלה שנירחק מן הוואה ד' אמות ולכל מראה עינים פי' לאחוריו ויניח' ד' אמות לפחות ולפניו עד שלא יראה]: (טז) לא חסגיר עבד אל אדוניו. כתב הרמב"ן דצק לפרשה של מעלה שאם תלא צמחנה וצרח אליך עבד מעם אדוניו אל תסגירנו אליו צממון שיתן לך צו. ואמר: עמך ישב וגו' במקום אשר יבחר. שהוא מזה שיהיה צן חורין ולא נעצוד צו. והטעם צמזה הזאת כי עמנו יעצוד השם ואיינו ככון שנחזירנו לאדוניו לעצוד

תסו

על התורה

כי תצא

פי' הטור

ע"ז ועוד שיתכן שילמד דרך מצוא העיר כי צענין כזה ילכדו מדינות רבות על ידי עבדים ושצויים שצורחין משם. ורבותי' שדורשין צענד כנעני של ישראל שצרח מחולה לארץ לארץ גם זה הטעם שמוטצ' יעמיד בלרץ ישראל ויקיים כל המצות הנוהגות צה מצחולה לארץ: (יח) לא תהיה קדשה. פרש"י מקודשת מזומנת לנות: ולא יהיה קדש. מזומן למשכב זכור. וכתב הרמב"ן וא"כ שהלאו הזה אזכרה בלשה הנשכבת שלא תהיה מזומנת לנות לפי זה לשה פנויה הנבעלת במקרה ובהלנע אינה מהייצי לאוין וכן בקדש למה אמר צו מזומן שאפי' הנבעל צחדרי חדרים יש צו כרת ומיתת צ"ד ועוד שהיה ראוי שיאמר לא תהיה צכס קדשה ולא יהיה קדש צכס למה אמר צצני ישראל והנראה צעיני בלאו הזה שהוא אזכרה לצ"ד שלא ייחמו אחת מצנות ישראל להיות יושבת צפרשת דרכים על הדרך לזמה או שתתקן לה קוצה של זנות כמנהג ארנות זרים שיושבות על פתח לונות וכן זכיר לצ"ד על הקדש. ועל דרך הפשט אפילו שישכב עם הנשים צקוצה אשר יעשה לו מזומנת לזמה או שישב צעינים על הדרך זכיר לצ"ד שימנעוהו: (יט) לא תביא אתגן זוגה. כתב הרמב"ן הזונות יעשו צגדה שלהם מזוות חושבות לכפר על חטאתם לכך אסרה תורה אתגן לכל דר כי עתה יוסיפו לחטוא צגן וכן ענין מחיר צעצור כי הלידים צכלצים ושומרי החומות מגדלים כלצים עזי נפש מזיקים הרצים ויראו צמחיריהם להיות כופר לנפשם וכן מנהג עוד היום צפרשים אנשי הליד שיעמידו זורת כלציהם צשעוה לפני ע"ז שלהם כדי שילליחו. ואמר: גם שניהם. צעצור שהאחד תועבה גדולה והוא האתגן כי צו נעשתה תועבת הזמה אמר שגם שניהם יתעב השם. אי נמי צעצור שהזכיר פסולי הקרבן צמומין ואמר לא תוצח לה' אליהך שור ושה וגו' כי תועבת ה' אליהך הוא הוסיף צכאן לומר כי גם באתגן והמחיר שהם תמימים צגופם גם הם תועבה כמותם: (כ) לא תשיך. הוסיף צכאן אזכרה ללוה מה שאין כן צשאר דיני ממונות שאם רלה הוא ליזוק צנכסיו רשאי אלל מפני רגילות החטא צרצית מזכיר גם בלוה. ואמר: נשך כסף נשך אוכל. לצאר שאם ילוה סאה חטים צסאה וחצי יהיה נשך גמור אפי' לא יסוה סאה וחצי צשעת הפרעון כדמי סאה שהלוהו. ואמר עוד: כל דבר אשר ישך. לרצות כלים ושאר כל דבר שלא תאמר אין נשך אלל צכסף שכל הדברים נקנין צו וצאוכל שהוא חיי האדם אלל שאר דברים נלך אמר שוה כסף כעת ההלוואה והפרעון קמ"ל כל דבר. וציאר כאן שרצית הנכרי מותר ולא אמר כן צגזל וצצידה כמו שאמרו גזל הגוי אסור מפני שהרצית הוא נופן מדעתו לא נאסר אלל מזל האחווה והחסד כמו שנאמר ולהצת לרעך כמוך. ועל כן אמר: (כא) לכוען יברכך ה' אליהך. כי יעשה חסד עם אחיו כאשר ילונו בלא רצית ויחשב לו ללדקה וכן השמיטה חסד צאחים ולכך אמר את הנכרי תגוש וקצע לו צרכה כי הכתוב לא הזכיר צרכה רק

תסז פי' הסור   כי תצא   על התורה

בנדקות וחסדים לא צגול וגניבה ואונאה: (כג) וכי תחדל לנדור וגו'.
 שלא תאמר כיון שהנדר צירח צמנוה אדור כדי שאזדרו צמנוה ואף אם לא
 אוכל להשלימו אחר כך כיון שהיה רצוני להשלימו צשעת הנדר יהיה לי
 דקה לכך אומר וכי תחדל לנדור לא יהיה צך חטא אצל אם תדור ולא
 תשלם או אם תאחר לשלמו יהיה צך חטא על כן טוב אשר לא תדור:

כד (ד) אחרי אשר הטמאה • פרש"י לרבות סוטה הנסתרה
 פי' ונתה אצל סתירה לצד

ולא נודע שהיא טמאה אינה אסורה לבעלה. וכתב הרמב"ן על דרך הפשט
 אחרי אשר הוטמאה לבעל הראשון (דצורה) [שצעת?] שידעה האחרון
 נחשבת טמאה לראשון. ועמם הללו הזה שלא יחליפו נשותיהם לכתוב
 לה גט צערב וצבקר היא שבה אליו וזה פי' ולא תחטיל את הארץ כי זה
 לחטאים גדולים. וצסיפרי ולא תחטיל את הארץ להזהיר צ"ד על כך:
 (ה) ולא יעבור עליו לכל דבר. פי' ר' אברהם ל' של לכל נוספת.
 והרמב"ן פירש לא יאכל בצבאל ולא יעבור עליו פי' על הצבא הנזכר לכל
 דבר כמו שאמרו רבותי שאינו אריך לפסק להם מים ומזון וזהו לא יעבור
 על הצבא לא להיות פקיד על אנשי הצבא או להיות מצביא את העם לכל
 האריך להם כגון סיפוק מים אלל לא ישגיח רק צשמחמו: (ו) לא יחבול
 רחים ורכב. מקרא קצר הוא ופירושו לא יחבול החובל. ועל דרך הדרש
 אתי שפיר שחזור על למעלה ושמה את אשתו לא יחבול וגו' פי' לא ימסכן
 צתשמים למונעו ממנה כמו ויהי הוא עומן: (ז) גונב נפש מאהיו.
 וגם אדום נקרא אחיו לכך פי' מישראל: (ט) זכור ארץ אשר עשה
 ה' אלהיך למרים. פרש"י אם צצאת ליזכר שלא תלקה צצרע' לא תספר
 לשון הרע. וכתב הרמב"ן ולפי דעתי שהוא מצות עשה ממש כמו זכור
 את יום השבת. זכור את היום הזה אשר יאלתם ממלרים. זכור את
 אשר עשה לך עמלק שהוא אוהבה מלדצר לשון הרע שמויה צמוות עשה
 שזכור העונש הגדול שעשה השם לצדקת הצביאה שלא דיצרה אלל צאחיה
 וצפניו ולא צפני רצים וכל מעשיה הטובי' לא הועילו לה גם אתה אם
 תשב צאחיק תדבר לא תגלל ולא שיזכור צמחשבת הלצ אלל צפיו וכן דורש
 צסיפרי זכור את אשר עשה ה' למרים יכול לצצצך כשהוא אומר השמר
 צנגע הצרעת לשמור מאוד הרי שמירת הלצ אמורה הא מה אני מקיים
 זכור שתהא שונה צפיק. ואיך יתכן שלשון הרע שהוא שקול כשפיכות
 דמים לא תהיה צו צתורה לא תעשה גמור או לאו הצא מכלל עשה אצל
 צכתוב הזה אוהרה גדולה להמנע ממנו צין צגלוי צין צסתר צין צמתכרין
 להזיק ולהצוות צין אינו מכוינ להזיק כלל והוא מצויה מכלל הפרוי"ג מנאה
 צעל הלכות וכל המונים אחריו: (יב) ואם איש עני הוא. קורא אותו
 עני שאין לו אחרת כיואל צה שאם היו לו צ' כלים מאותו המין נוטל אחד
 ומחזיר אחד צין שהוא עני צין שהוא עשיר: (יד) לא תעשוק שכר

פי' הסוד **כי תצא** על התורה **תסח**

עני ואביון. פי' דיצר הכתוב צהוה שהעניים והאציונים והגרים משכירין עולמן. ורש"י פי' לעבור על העני צב' לאוזן: (מיו) ביומו תתן שכרו. פי' הרמז"ן רצותי' דרשו זה צשכיר לילה שיש לו זמן כל היום ולא תלין דצר צשכיר יום שיש לו זמן כל הלילה. ועל דרך הפשט ציאר מה שכתוב לא תלין פעולת שכיר אתך עד צקר כי דרך הפסוקים לדצר צהוה ומנהג לשכור פועל ציוס ולערב הוא יולא מרס צא השמש ומאוס הכתוב לפורעו כשהשלים מלאכתו ציומו מיד ושלא תצא עליו השמש כדי שיקנה צשכרו מה שיאכל הוא וצני ציתו צלילה: כי עני הוא. כרוצי הנשכרים ואל השכר הזה הוא נושא את נפשו שיקנה צו מזון להחיות את נפשו וצא לצאר למה לא תלין פעולת שכיר אתך עד צקר שאם לא תפרענו ילך לציתו ואין לו מה יאכל וימות צרעב צלילה:

כה (א) כי יהיה ריב בין אנשים. כתב הרמז"ן על דרך

קצלת רצותי' שהמלקות

הוא צחייצי לאוזן מה ענין לו צריב אשר צין שני אנשים גם האוכל נצילה צציתו או צא על אחת מכל העריות לוקה וכן כל שאר הלאוזן ועוד מה טעם והלדיקו את הלדיק. לפי' דרשוהו צעדים וזממין ופי' הפסוק כאשר יהיה צין שני אנשים ריב וננשו אל המשפט ושפטוס על פי שני עדים ואחר כך ילדיקו הלדיק וירשיעו הרשע שלא כמשפט הראשון אלא על פי עדים אחרים שמוזמין אלו והיה אם צן הכות הרשע שלא נוכל לקיים צהן ועשיתם לו כאשר זמם כגון שהעידו עליו שהוא צן גרושה או צן חלוצה או שהעידו עליו שעבר על אחד מהלאוזן ילקה ארצעים. ויתכן לפרש שיהיה ריב צין אנשים על ידי כן ילקה כגון שחבל צו צפחות משה פרוטה או שקילל את חצרו צסס או שמשך אותו צדצרים שעושין צהס אוכל נפש ודיצר הכתוב צהוה כי צעל הריב יגישנו לצ"ד ועל ידו לוקה. ועעס הארצעים על פי הדרש לפי שעבר על התורה שניתנה למ' יום וגרס מיתה לעלמו שחזר למ' יום לפי' ילקה וינא די עונשו: (ו) והיה הבכור אשר חלד יקום על שם אחיו. כתב הרמז"ן איננו כפשוטו שאינו נריך לקרותו על שם אחיו. ויש לפרשו כפשוטו שהוא הצטחה שיקום על שם אחיו: (יג) לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן. פי' ר' אברהם צכיסך מקום למאנים כמו כים אחד יהיה לכולנו כמו תכוסו על הסה: (יד) זכור את אשר עשה לך עמלק. כתב הרמז"ן דרשו רצותינו זכור צפה ולא תשכח מן הלצ. ולא ידעתי מה היא הזכירה הזו צפה אם לומר שנקרא צפרשת עמלק צליצור נמצינו למדן מן התורה צצצת זכור ויהיה סמך למקרא מגילה מן התורה. והכונן שצא לומר שלא נשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה שמו מתחת השמים ונספר זה לצנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע אלכך נלטינו למחות שמו וכן צמעשה מרים נלטינו להודיעם לצנינו ולספר צו לדורות אעפ"י שהיה ראוי להסתיר שלא לספר

תסס
פ"י הטור **כי תבוא** על התורה

צגנותן של לדיקים אצל ליוה הכתוב להודיעו ולננותו שתהיה אזכרת לשון הרע שומה צפינו מפני שהוא חטא גדול ומזוי צבני אדם:

פרשת כי תבוא

כו (א) והיה כי תבוא אל הארץ וגו' (ב) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך. כתב ר' אזרחס בעבור שאמר והיה צהנית וגו' אמר יש מלות שהם קודם הנית מיד כי תבוא כגון ציבורים ומעשר ואין זה כדעת רבותי'. פי' הרמב"ן פי' הפסוק שתקח מראשית הפרי אשר תביא אל הצית מארץ ונרך שיפריש הפרי צדה ויקרא עליו שם ויציאנו לציתו ניסים אותו בכלי הראוי ויציאנו לצית הצמירה: והלכת אל המקום. כתב הרמב"ן כפי פשוטו מזהיר שלא תביא ציבורי' בלחד שעריך משנבחר כמו שמוזר בשחטי חון אצל חוצת הציבורים הוא לאחר שכבשו וחילקו מיד כדברי רבותינו. ובסיפרי והלכת אל המקום אשר יצחר ה' אליה שם זה שילה וצית עולמי' ואפש' שגם כן לפי הסיפרי לא צל למע' נוצ וגבעון מציבורי' ולא צל אשר יצחר וגו' לומר אלל שצחר צשילה וצצית עולמים ונלחרו הצמות אצל לעולם לא צל למעט נוצ וגבעון מציבורים אצל צצמת יחד אינם קרבים דמוצח כתיב צהו. ואולי מדכתיב צהו תביא צית ד' חלקיק לא קרבו צאל ומשכן אלל צשילה שהיה שם צית אצנים: (ג) אל הכהן אשר יהיה בימים דהם. פירש"י אין לך אלל כהן שצימיק כמו שהוא. והקשה הרמב"ן ודאי צענין חוקים צל לומר אלל השופט אשר יהיה צימים ההם אע"פי שאינו חכם כשופטים שהיו לפניו אצל צהקצת ציבורים למי יציאם אם לא לכהן שצימיו אלל צל להשמיענו שהציבורים ניתנים לאנשי משמר ולא שיוליך כהן עמו מעירו. להקריב ציבוריו. ובסיפרי אשר יהיה צימיסבהם שהוא כשר ומחוקק לך צאותן הימים. ורועה לומר שאם הקריב ציבורים לו עולה וקרצנות צכהן שהוא צחוקת כשר ונלאחר זמן נמלל שהוא צן גרושה וחלולה הקרצנות והציבורים כשרים כמו שאמר צפרק צתרא דקידושין: (ד) ארמי אובד אבי. זה לצן שרדף אחר יעקב. ור' אזרחס כתב כי ארמי הוא יעקב כאלו אמר הכתוב כאשר היה אצי צארים היה אובד פי' בלא ממון כמו תנו שבר לאובד וראייה ישתה וישכח רישו והנה הוא אומר ארמי אובד היה אצי. והעעס לא ירשתי הארץ מאצי כי עני היה כאשר צל אל ארס גם גר היה צמלרים והיה שם צמתי מעט ואחר כך שצ צגוי גדול ועתה הוציאנו ד' אלקינו מעצדות ויתן לנו ארץ טובה. ואם יעבון טוען איך יקרא ליעקב ארמי נאמר לו כי כן כתיב יתרה הישמעאלי והוא ישראלי: (יד) לא אכלתי באוני ממנו. פי' הרמב"ן אע"פי שהודוי הוא בכלל המעשרות כמו שדרשו מרצוי הפסוק לא אכלתי צאוני ממנו